Dec-2019 ISSUE- IV, VOLUME-VIII

Published Quarterly issue
With ISSN 2394-8426 International Impact Factor 6.222
Peer Reviewed Journal

Published On Date 31.12.2019

Issue Online Available At : http://gurukuljournal.com/

Organized &
Published By

Chief Editor,
Gurukul International Multidisciplinary Research Journal
Mo. +919273759904 Email: chiefeditor@gurukuljournal.com
Website : http://gurukuljournal.com/

Gurukul International Multidisciplinary Research Journal (GIMRJ)*with*
International Impact Factor 6.222
Peer Reviewed Journal

ISSN No. 2394-8426
Dec-2019
Issue–IV, Volume–VIII

INDEX

Paper No.	Title	Author Name	Page No.
1	A Study Of Tendu Leaves Collection Business In Bhandara District	Dr. Aniruddha Sunil Gachake	1-3
2	Biochemical Changes In Hematological And Liver Function Parameters In Male Albino Rats Treated With Genetically Modified Cotton Seed	Prachi S. Dandge, Dr. Varsha V. Andhare	4-9
3	Cause & Prevention Of Injuries In Sports	Rajesh Kailabag&Dr. O. P. Aneja	10-12
4	The Effectiveness Of Language Games On Yemeni Students' Learning English In Secondary Schools	Yahya Ahmed AhmedQelfah&Dr. Shobhana V. Joshi	13-21
5	India And Central Asia Relations	Sabavath Ravi	22-26
6	Cause, Symptoms, Tretment And Prevention Of Injuries In Sports	Rajesh Kailabag& Dr. O. P. Aneja	27-31
7	KURMAGHAR: The barrier in access to healthy life and freedom for Madia-Gond Tribes	Dr. DilipKeshawraoBarsagade	32-34
8	Water Resources Development In Maharashtra	S.A.Nagre&S. T. Sangle	35-41
9	Tourism Development in Markanda Temple at Chamorshitahsil, Gadchiroli District	Dr. Rajendrakumar K. Dange	42-46
10	Translation Pedagogy in Teaching English as a Second Language: Some Issues	Amol J. Kutemate	47-49
11	Indo-Myanmar Border Trade and Manipuri Society: Long Term Implications on India's Look/Act East Policy	Padmabati Khundrakpam	50-59
12	Right to Information Act, 2005 – Formal Introduction	Ku. Madhuri J. Rakhunde&Dr. R. P. Ingole	60-61
13	जनजातीय विकासमें शिक्षा की भूमिका (छत्तीसगढ़ राज्य के दन्तेवाड़ा जिले के गोण्ड जनजातीय के विशेषसंदर्भ में)	अशोककुमार नाग	62-68
14	महात्मा गाँधी के विचारों के फलस्वरूप सामाजिक ढाँचेंमें हुए सुधार के विविध आयामों का एक विवेचात्मक अध्ययन	Rakesh Kumar saini	69-72
15	अंमली व मादकपदार्थांचे युवा वर्गावर होणारे दुष्परिणाम व उपाय	प्रा. डॉ. जयदेव पी. देषमुख	73-77
16	सामाजिकरणाच्या प्रक्रियेत शिक्षणाची भुमिका	प्रा. डॉ. आर. बी. साठे	78-80
17	पाली साहित्यातील पर्यावरण संवर्धन	डॉ. प्रतिभा बी. पखिडे	81-83
18	राष्ट्रसंत तुकडोजींचे तत्वज्ञान व आजची सामाजिक परिस्थिती	प्रा.धनराज डी. मुरकुटे	84-87
19	ग्रामीण विकास : सामाजिक व आर्थिक अडथळे (Rural Development : Social and Economic Obstacles)	Prof. Dr. J. P. Deshmukh	88-92
20	पर्यावरण आणि जनजागृती : काळाची गरज	डॉ.एम.एफ.राऊतराहे	93-95

21	योगा, प्राणायाम तणाव ग्रस्ततेवर उपाय	प्रा.रत्नमाला ना. कोरडे	96-98
22	Biodiversity of Macrophytes of Lake Mendki, TahsilBramhapuri of District Chandrapur, Maharashtra State (India)	Lanjewar Smita & Chavhan R. N.	99-102
23	Leadership Marketing in Digital Era: an exploratory study	Dr. Ghanshyam B. Bagde	103-108
24	भंडारा जिल्हयातील कृषी उत्पादकता भौगोलिक अभ्यास	प्रा.गणेश मोतीराम कापसे & डॉ.दिगांबर आ. पारधी	109-111
25	सर्व शिक्षा अभियानांतर्गत समावेशित शिक्षण - एक महत्वाकांक्षी उपक्रम	सुनील राजाभाऊ मावकर & डॉ. शेख इमरान रमजान	112-114
26	पर्यावरण आणि शेती समस्या व उपाय योजना	डॉ. प्रकाश शेन्डे	115-117
27	चंद्रपूरचा गोंडकालीन किल्ला - एक प्रवास	प्रा. डॉ. प्रकाश आर. शेन्डे	118-120
28	कृषी विकासाची नवसंजीवनी म्हणजे कृषी पर्यटन व्यवसाय	प्रा. विनय कवाडे & डॉ. पुर्णीमा मेश्राम	121-122
29	राजस्थान में जल प्रबंधन कार्यो की सार्थकता	मुकेश कुमार	123-130
30	भारतीय लोकशाही आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर	प्रा. डॉ. रवींद्र मुरमाडे	131-133
31	A Comparative Study: Speed Ability Between Cricket And Hockey Players In Chandrapur District	Vijay E. Somkuwar	134-139
32	Children Tutorial Using Visual Basic	Kalyani G. Shetkar & Sanchit S. Vaidya	140-142
33	जंगल कामगार व सहकारी कायदा	प्रा. डॉ. हरिश्चंद्र माधवराव कामडी	143-146
34	मोहन राकेश के नाटक ‘लहरों के राजहंस‘ में मानवीय संबंधों का विश्लेषण	दीक्षा यादव	147-157
35	Patterns And Processes Of Human Life History Evolution	Dr. Shyam K. Lande	158-160
36	Fundamental Rights To Uplift The Status Of Women	Dr. Aseem. P. Khapre	161-166
37	चंद्रपूर जिल्ह्यातील ग्रामीण महिलांच्या उद्योजकता व आर्थिक विकास ‘उमेद’ ची भुमिका	डॉ. शरयू शिरीष बोंडे	167-169

ISSN No. 2394-8426
Dec-2019
Issue–IV, Volume–VIII

चंद्रपूर जिल्ह्यातील ग्रामीण महीलांच्या उद्योजकता व आर्थिक विकास 'उमेद' ची भुमिका

डॉ. शरयु शिरीष बोंडे
सरदार पटेल महाविद्यालय, चंद्रपूर

सारांश :-

चंद्रपूर जिल्हा हा औद्योगीकदृष्ट्या प्रगत असला तरी या जिल्ह्याला आजही आदीवासीबद्दल व नक्षलग्रस्त म्हणूनच ओळख आहे. कारण एवढे मोठे औद्योगिकीकरण होऊन सुध्दा येथील भूमीपुत्रांचा आजही मुख्य व्यवसाय हा शेतीच आहे. म्हणजे औद्योगिकीकरणाचा फायदा हा भूमीपुत्राला झालेला नसून इतरांना झाला. येथील ग्रामीण भागातील शेतकरी आजही शेतीत राबून आपली उपजिवीका करीत आहे. पण शेती व्यवसायातून फारशे उत्पन्न मिळत नसल्याने येथील शेतकऱ्यांच्या राहणीमानाच्या दर्जात सुधारणा होतांना दिसत नाही. ग्रामीण भागातील महीलांमध्ये अनेक कार्यकौशल्य आहे पण त्यासाठी वाव नसल्याने त्यांचा विकास झालेला नाही व त्यामुळे त्यासुध्दा शेतीत राबून आपल्या कुटूंबाची गुजराण करीत आहेत. हिच समस्या सरकारने लक्षात घेवून ग्रामीण महीलांमध्ये असलेल्या वेगवेगळ्या कौशल्यांना वाव देवून उद्योगाच्या माध्यमातून त्यांचा उद्योजकता व आर्थिक विकास करण्यासाठी 'उमेद' या संस्थेची स्थापना केली. उमेद या संस्थेने ग्रामीण महीलांमध्ये असलेल्या कौशल्याची त्यांना ओळख करून देवून त्यांना त्यांच्या कौशल्यासाठी एक स्त्रेज मिळवून दिला. बचत गटाच्या माध्यमातून गृहउद्योगाची सुरूवात करून महीलांमध्ये उद्योजकता विकास करून त्यांचा आर्थिक स्थिती मजबूत केली.

बीज शब्द : उद्योजकता, आर्थिक विकास, शेती व्यवसाय,
कौशल्यविकास महीलांचा आर्थिक विकास, उमेद

प्रस्तावना :-

चंद्रपूर जिल्हा हा औद्योगीकदृष्ट्या प्रगत जिल्हा म्हणून ओळखल्या जातो. यामध्ये मोठमोठे उद्योगांचा समावेश आहे जसे WCL, CTPS, Paper Mill, Cement उद्योग असे अनेक मोठे या जिल्ह्यात आहेत. पण या उद्योगांचा येथील भूमीपुत्राला काहीही फायदा झालेला नाही. कारण या उद्योगातून झालेल्या रोजगार निर्मीतीचा फायदा हा भूमीपुत्रांना फारसा झालेला नसून परप्रांतीयांनाच झाला. त्यामुळे येथील लोकांचा व्यवसाय हा आजही शेतीचा राहीला आहे. येथील शेतकरी आजही आपली उपजीवीका भागविण्यासाठी शेतीमध्ये राबून कष्ट करून उत्पन्न वाढविण्याचा प्रयत्न करीत आहे. त्याचबरोबर त्यांचे संपूर्ण कुटूंब सुध्दा राबत असतात. ग्रामीण भागातील

महीला सुध्दा आपल्या पतीबरोबर शेतीत राबत आहेत. ग्रामीण भागातील महीलांमध्ये अनेक सुप्त गुण आहेत. कौशल्य आहेत. असे लक्षात आले पण त्यांना प्लॅटफार्म उपलब्ध नसल्याने त्यांच्या कौशल्यांना वाव मिळाला नाही व त्यामुळे त्यांच्या कौशल्याचा विकास आजपर्यंत होऊ शकला नाही. ही सर्व परीस्थिती लक्षात घेवून ग्रामीण भागातील महीलांचा उद्योजकता व आर्थिक विकास व्हावा. त्यांना हक्काचा प्लॅटफॉर्म उपलब्ध व्हावा या उद्देशाने 'उमेद' या संस्थेची स्थापना सन २०११ मध्ये करण्यात आली.

उमेद :-

राज्यातील ग्रामीण भागातील लोकांचे जिवनमान उंचावण्याची त्यांची आर्थिक स्थिती मजबूत करण्याच्या उद्देशाने 'उमेद' या संस्थेची स्थापना करण्यात आली. 'उमेद' या संस्थेच्या माध्यमातून ५८९३५० स्वयंसहाय्यता गटांची स्थापना करण्यात आली या गटांमध्ये ५९१८४९० कुटूंबाचा समावेश करण्यात आला आहे. एकुण ३०३९१ ग्रामसंस्थाची स्थापना केलेली आहे. १७६७ प्रभाग संघाची स्थापना १३८५१ उत्पादक गटसंख्या आणी महत्वाचे म्हणजे ७३ शेतकरी महीला उत्पादक कंपनीची स्थापना करण्यात आलेली आहे.

उमेद चा उद्देश :-

१) समुदाय संघटन स्थापन करणे.
२) समुदाय स्तरीय संस्थांची निर्मीती करणे
३) विविध पथदर्शी प्रकल्प राबविणे.
४) शाश्वत उपजीवीकेचे स्त्रोत निर्माण करणे.
५) किफायत दराने वित्त पुरवठा करणे.
६) शासकीय योजनांचा लाभ गरीब कुटूंबाना मिळवून देणे.

असे अनेक उद्देश उराशी बाळगुण उमेद संस्था चंद्रपूर जिल्ह्यात कार्य करीत आहे. व त्या माध्यमातून महीलांमध्ये उद्योजकता विकासाचे कार्य करीत आहे व त्यातून महीलांचा आर्थिक विकास होत आहे.

निष्कर्ष :-

वरील विवेचनातून हे लक्षात येते की, 'उमेद' ही संस्था चंद्रपूर जिल्ह्यात मोठ्या प्रभावीपणे कार्य करीत आहे. त्याद्वारे अनेक गृहउद्योगाची स्थापना करून महीलांमध्ये उद्योजकतेचा विकास करून ग्रामीण महीलांचा आर्थिक

विकासात फार मोठी भूमीका बजावत आहे. असेच कार्य सुरू राहीले तर नक्कीच चंद्रपूर जिल्ह्यातील ग्रामीण महिला ह्या मोठ्या उद्योजिका झालेल्या पाहावायास मिळणार आहे. सरकारने या उपक्रमाकडे विशेष लक्ष देवून त्यासाठी लागणाऱ्या संसाधनाची उपलब्धता करून द्यावी.

संदर्भ :–

१) जिल्हा माहिती कार्यालयाचा अहवाल.
२) umed.in
३) महाराष्ट्र टाईम्स
४) webshodhinmarathi.com
५) सरकारी योजना अहवाल
६) कृषी विभाग अहवाल.